

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Teruggeroepen tot de Vader

„Maakt het huis van Mijn Vader niet tot een verkoophuis”.

Joh. 2 : 16.

Jezus is begonnen met Zijn Messiaanse arbeid in het centrum van de kerk-van-die-tijd : in Jeruzalem.

Wel deed Hij het begin van Zijn tekenen te Kana in Galilea, maar dat teken gebeurde toch meer in stilte, in een engere vriendenkring.

Maar daarna : is Hij met Zijn discipelen weer van Galilea naar Jeruzalem gegaan. Het Pascha der Joden was nabij.

't Feest der Joden. Ja, dat was het Pascha langzamerhand geworden : een kerk-feest, „kerke-dagen” van de Joden.

Zagen de mensen toen nog wel, dat de kerk van God is en dat Pasen een feest was van God voor de kerk?

Hadden ze er nog wel erg in, dat Pascha het verlossings-feest was? Merkten ze wel op Gods grote genade in dit feest, de genade, waardoor God Israël had gespaard, toen Hij in brandende toorn door Egypte ging en alle eerstgeborenen van Egypte doodde?

Zagen ze 't nog : als Gods oordeel losbreekt, ach, wie zal dan bestaan? En dat er dan alléén verlossing is, als God zelf een schuilplaats aanwijst, de schuilplaats achter 't bloed, het bloed van het Pascha-lam?

Dat er alléén redding is door het bloed van het Lam?

Jezus komt met Zijn discipelen ook op het feest.

Niet voor het eerst, zie Lucas 2 : 41 e.v.

Het is voor de zoveelste maal.

Maar nu is de ure des Vaders gekomen.

Hij betreedt de voorhof, daar ziet Hij de drukte en hoort Hij het lawaai. Veehandelaars, die hun dieren aan de man trachten te brengen. Duivenverkopers, geldwisselaars. Precies zoals het op een markt kan toe gaan met veel geschreeuw en kabaal, het loeien van de koeien, het blaten van de schapen, 't gerammel met geld.

Markt-drukke in de voorhof van de tempel.

Natuurlijk hebben de Joden deze handel in de voorhof wel goed-gepraat. Ze zullen wel geredeneerd hebben : 't moet toch, deze handel?

De Joodse feestgangers kwamen uit alle delen van de wereld, uit klein-Azië, Griekenland, Egypte, enz. naar Jeruzalem. En die zover van de tempel woonden, konden hun offervee, runderen, lammeren en duiven toch niet meenemen? Dat was een veel te lange reis.

En geld wisselen moest toch ook gebeuren? De Joden, die uit de verstrooiing kwamen, uit allerlei landen, brachten ook buitenlands, vreemd geld mee. 't Was toch noodzakelijk

om die vreemde munten om te wisselen in Hebreeuwse munt?

En waarom zou dat niet kunnen in de voorhof, vlak bij Gods altaren? Dit vee is toch offervee? En dat geld is toch geld voor de kerk? Het is toch allemaal voor de kerk? En dan is het toch goed?

Ja, 't klinkt nog vroom ook en erg godsdienstig.

Maar er is geen vreze en eerbied voor de HERE. Ze weten niet meer, dat de tempel de plaats is, waar God wil wonen, dat de tempel het huis van God is. Op dit Paas-feest weten ze nóg niet de „schrik des Heren”, dat de Here te vrezen is. Pasen wil zeggen : een toornend God is de Here en genadig en barmhartig is de Here, want Hij spaart in de storm van het gericht.

Maar, och wat, gericht en genade, ze weten het niet meer, wat dat betekent. Ze zijn met hun zaken bezig, met hun godsdienst, met hun tempel, met hun kerk.

Maar dan treedt de Heiland handelend op : eindjes touw, die er genoeg liggen op de vloer van de voorhof, raapt Hij op. Hij maakt er een zweep van en begint de schapen en de koeien er uit te jagen.

Verschrikt rent het vee weg voor de zweep, de voorhof uit. De kooplui, de eigenaars, volgen vanzelf wel.

Tot de duivenverkopers zegt Hij : „neemt die korven met duiven van hier weg” en de tafels der wisselaars werpt Hij om.

Hij haalt er de zweep over! In een ogenblik is heel de marktdrukke en geldwisselarij afgelopen.

En dan verklaart Hij heel Zijn doen in deze woorden : „maakt niet langer het huis van Mijn Vader tot een huis van koophandel”.

Hij ijvert niet voor zichzelf, niet, om eens wat van Zichzelf te laten zien, maar Hij ijvert alléén voor het huis van de Vader.

Handel in koeien, schapen en duiven? Geldwisselen?

Hiër niet! Dit is het huis van Mijn Vader!

Zó is Jezus begonnen : de tempel reinigen.

Dát moesten de Joden eerst maar eens leren zien : dit is hun tempel niet, of hun huis, of hun feest, of hun kerk.

Maar dit is Gods tempel.

Jaren heeft Hij niets gezegd. Zijn ure was nog niet gekomen.

Maar nu, nu de Vader Hem heeft geroepen en gezald, nu moet Hij de Joden tot de Vader terugroepen.

Snellijk is tot Zijn tempel gekomen, de Here, de Engel des Verbonds, Mal. 3 : 1. Maar Hij kwam met de zweep!

„Doch wie kan de dag van Zijn komst verdragen en wie zal bestaan, als Hij verschijnt? Want Hij zal zijn als het vuur van de smelter en als het loog van de blekers”, Mal. 3 : 2.

Zó is Jezus gekomen : Hij jaagt allen en alles uit de voorhof, Hij haalt de zweep er over.

We mogen hier wel verwonderd staan over de majesteit van de Christus : niemand durft Hem weerstaan, ze maken allen, dat ze weg komen voor Hem en voor Zijn gesel.

De zweep. Dat lijkt alléén maar hard. En inderdaad is dat hard-handig.

Maar welk een liefde wordt er ook in openbaar! Door die zweep wil Jezus ook behouden, redden, wil Hij wakker schudden : zie toch, waar het om gaat : dit is het huis van Mijn Vader, beef toch voor Zijn dreiging en geloof toch in Zijn beloften!

UIT DE INHOUD:

<i>Teruggeroepen tot de Vader</i>	C. S.
<i>Spanningen in de Kerk (VII)</i>	C. V.
<i>Blijdschap (II)</i>	H. J. J.
<i>Canterbury naar Rome</i>	J. M.
<i>Antieke Theologieën (XIII)</i>	K. J. P.
<i>Ervaringen van een Koopvaardijpredikant (VI)</i>	v. d. K.
<i>'t Hijgend hert, der jacht ontkomen</i>	D. W. L. M.
<i>Kerknieuws</i>	

Door de zweep roept Hij de Joden op, om tot de Vader terug te keren.

En zo doet de verhoogde Heiland nóg.

We hebben nu geen tempel meer nodig met offeranden en slachtvee.

Maar : „Weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt en dat de Geest van God in u woont? Zo iemand Gods tempel schendt, God zal hem schenden, want de tempel Gods, en dat zijt gij, is heilig!”, 1 Cor. 3 : 16, 17.

Als de kerk afvalt van het Woord en als de kerk niet meer ziet, dat ze Gods tempel is, dan is het niet best meer.

De Here Christus heeft er de zweep meer dan eens over gehouden!

Wat was er in de 15e en 16e eeuw een drukte in de kerk : vasten en boetedoeningen en beelden en altaren en aflaathandel.

Maar het Evangelie werd niet meer gehoord, men wist niet meer „de schrik des Heren”.

Toen heeft de Here Zijn tempel gereinigd en gereformeed.

Eveneens in de 19e en 20ste eeuw.

Telkens schudde Hij de kerk weer wakker en riep terug tot de Vader.

In een gesel zien wij direct : slaan en kwaad doen. Maar als Christus de zweep gebruikt in de kerk, dan reformeert Hij haar. De gesel van Christus reinigt, roept terug, lokt naar de Vader toe.

We moeten ons maar laten slaan tot ons behoud. Opdat er onder ons een heilige ijver openbaar worde voor Gods Woord en Gods Verbond en Gods huis.

Dat moeten we ook vandaag nog leren. Wij kunnen de kerk niet naar onze hand zetten en wij regeren de kerk niet door boek en blad.

Onze ijver moet niet zijn een „zelotische”. De Zeloten hebben voor Israël gevóchten, voor hun natie, voor hun kerk. Daarvoor gingen ze door 't vuur. Hun zweep was een felle en harde!

Zo moet onze ijver niet zijn. Maar alléén voor het huis van de Vader. De kerk is van de Vader. Laat die ijver in ons branden.

Niet voor onze „groep” en onze „belangen” en voor onze „mannen”.

Maar voor Hem en Zijn Woord en Kerk.

Scherp zijn is niet erg, als het maar is een terugroepen tot de Vader.

Ik oordeel, dat het een goede herder betaamt, zijn leer en ook zijn leven aan het oordeel der gemeente te onderwerpen, en dat dit een teken van een goede conscientie is, als men het licht der onderzoek niet schuwet.

Calvijn.

C. Stam.

Spanningen in de Kerk

VII

Niet één-stemmig maar wel ééns-gezind

Vorige week hebben we reeds het een en ander gezegd over de reacties van de Afgescheidenen op de „Vereniging voor Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs”, welke in 1860 onder leiding van Groen van Prinsterer werd opgericht.

We hebben toen gehoord hoe Van Velzen er over dacht. Van Velzen was voluit een tegenstander van die Vereniging. Hij wilde een school die rechtstreeks van de kerk uitging. D.w.z. een school die geheel het eigendom was van een kerk, en door de kerkeraad daarvan werd beheerd. En dan uiteraard van de Afgescheiden Kerk.

* * *

We willen nu naar het oordeel van Heleuius de Cock luisteren.

Deze, een zoon van Hendrik de Cock, de „Vader der Afscheiding”, was een door en door kerkelijk mens. Nuchter en bezonnen. Een gereformeerd theoloog die zich geheel aan Calvijn oriënteerde, en net als de geneefse reformator alle speculaties haatte. Een echt „Zoon der Scheiding”. Van 1860 tot 1882 doceerde hij aan de kamper school dogmatiek, en oefende een grote, pacificerende en bouwende, invloed uit op het kerkelijke leven.

Nadat hij zich reeds eerder, terloops, enkele malen over de jonge vereniging had uitgelaten, vatte hij in de Bazuin van 7 aug. 1868 als volgt zijn oordeel over „Christelijk Nationaal” aldus samen:

„In het begin, toen die vereniging tot stand was gekomen had ik twee bezwaren. De eerste was: dat de grondslag der vereniging te onbepaald was; de tweede: dat ik een kerkelijke vereniging wenschte.

Het tweede bezwaar is evenwel bij nader onderzoek spoedig geheel weggefallen. Het sterke drijven van sommigen, om geen andere dan kerkelijke (d.w.z. door de kerk beheerde - C.V.) scholen te begunstigen heeft mij geleid tot het onderzoeken van de H. Schrift, de formulieren der geref. kerk en kerkorde, en nergens vond ik het beginsel uitgesproken, dat de scholen juist van de kerk moesten uitgaan.

Eene beschouwing van den werkelijken toestand van christendom en kerk in ons vaderland, bracht mij daarentegen tot de overtuiging, dat het in de meeste gevallen zelfs wenschelijk is, dat de scholen worden opgericht door bijzondere verenigingen, hetzij dat de leden der vereniging leden zijn van hetzelfde of van verschillende kerkgenootschappen”.

Ten aanzien van het eerste bezwaar schreef De Cock nog het volgende:

„We leven in een tijd van algemeenheden en onbestemdheid. Een niet-moderne heet een geloovige, vrij onverschillig of hij een Groninger, een Remonstrant, een Darbyst of een Gereformeerd Christen is. Waar nu de vereniging van C.N.S. in haar reglement alleen spreekt van **de onveranderlijke waarheden der Hervorming**, zonder die waarheden nader te beschrijven, vreesde ik dat door de scholen, door haar ondersteund, leerstellingen verbreid zouden kunnen worden die door de gereformeerde christen als zeer verderfelijik worden veroordeeld. Ik bleef daarom buiten de vereniging, ofschoon niet tegenover haar. Wel werd ik voor eenige jaren door een der agenten van voornoemde vereniging gedrongen om mij tegenover haar te stellen, indien ik bleef volhouden mij niet bij haar te mogen aansluiten, maar ik wees hem op Luc. 9: 49, 50 (En Johannes antwoordde en zeide: Meester, wij hebben eenen gezien, die in uwen naam de duivelen uitwierp, en wij hebben het hem verboden, omdat hij U niet met ons volgt. En Jezus zeide tot hem: Verbiedt het niet, want wie tegen ons niet is, die is voor ons - C.V.) Tegenwerken mocht ik niet, omdat het goede door haar bevorderd kan worden; medewerken mocht ik niet, omdat ik, volgens mijn overtuiging, een meer bepaald standpunt zou moeten verlaten, om een minder bepaald in te nemen, of althans te bevorderen.

Werkeloos bleef ik dus, wat betreft de schoolzaak in 't algemeen en bleef dus mijn krachten wijden aan de school, die ik voor 16 jaren mede opgericht heb en die van die tijd

af tot nu toe staat, niet als een kerkelijke, maar wel als een bepaald gereformeerde”.

De Cock verlangt dus een strikt Gereformeerde School. Een school welke metterdaad staat op de grondslag van de confessie. Niet-afgescheidenen, welke deze confessionele grondslag willen aanvaarden, wil hij daarbij niet uitsluiten. Omdat Christelijk-Nationaal deze grondslag niet heeft, werkt hij aan deze vereniging niet mee. Maar zich daartegen verzetten of haar bestrijden doet hij ook niet.

* * *

We geven nu het woord aan Prof. A. Brummelkamp. Brummelkamp was een van de vurigste strijders voor christelijk onderwijs, en vooral voor gereformeerde scholen. Het stond ook voor hem, net als voor alle Afgescheidenen, vast, dat het onderwijs in de scholen in volkomen harmonie moest zijn met de leer der kerk.

Zoals vanzelf spreekt — hij was een groot bewonderaar en medestrijder van Groen van Prinsterer — hield ook Brummelkamp zich intensief bezig met de nieuwe vereniging „Christelijk-Nationaal”.

Dat blijkt niet alleen uit zijn Bazuin-artikelen, maar vooral ook uit zijn correspondentie met Groen. Hoe hij tenslotte over deze vereniging dacht, blijkt duidelijk uit een correspondentie, welke hij met een paar broeders in de Bazuin voerde. Ik ontleen daaraan het volgende (De Bazuin van 8 maart 1864): „Gaarne erken ik, dat de vraag: kan ik het metterdaad zonder verloochening van hooger beginsel, en zal ik ter eener zijde ook meer afbreken dan ik ter andere bouw, mij lang deed aarzelen en buiten het lidmaatschap hield van eene vereniging, die ik anders zoo hartelijk toejuichte.

Gij verstaat mij hoop ik wel. Dat ik haar zoo hartelijk toejuichte sloot mijn overtuiging niet uit, dat zij eigenlijk van de kerk moest uitgaan; dat zij, gelijk zij daar nu stond, eigenlijk dien grondslag miste, welke zij moest hebben: integendeel, mijn innige begeerte was, haar op die grondslag gevestigd te zien; maar het denkbeeld om toch niet langer te dralen, maar alle mogelijke krachten in te spannen om het ontchristelijken der Natie door de openbare school tegen te gaan, over ondergeschikte punten heen, en bij grootere langs, elkander de hand te geven en in vereniging met elkander scholen op te richten: meer te doen dan het aloude „och en ach! wij hebben niet en wij kunnen niet!” te laten hooren; op honderd en nog eens honderd plaatsen te doen, hetgeen wij als bij voorhand reeds op sommige hadden gedaan: **eene Christelijke school oprichten**, — dat denkbeeld was mij zoo begeerlijk dacht ik en daartoe kan zulk eene Vereniging krachtig medewerken.

Dat eenige plaatselijke vereniging zich in hare plaatselijke of gemeentelijke inzichten er door belemmerd behoefde te gevoelen, zag ik niet, wenschte ik niet.

Gelijk ik zoo even zeide, werd ik echter geslinderd. De vraag: zal werkelijk eenig beginsel erdoor worden verloochend, hield mij op, en hield mij op tot voor weinige dagen. In latere weken, was ik er bij vernieuwing veel mede bezig. Het resultaat, waartoe ik onder biddend opzien tot den Heere gekomen ben is thans: toetreden, onverwijld toetreden — en niet alleen voor mij zelve maar ook door woord en voorbeeld anderen opwekken hetzelfde te doen”.

Wanneer later aan Brummelkamp wordt gevraagd of het steunen van „Christelijk-Nationaal” geen verloochening is van het beginsel dat het toezicht op en bestuur over een school „tot de kerk behoort” dan antwoordt hij (Bazuin 29 april 1864):

„Het antwoord op deze vraag is zeer eenvoudig: de Vereniging wenschte niets liever, dan dat de kerk zorgde dat er alom scholen en Christelijke scholen waren. Zij bejammert het, dat de kerk dit niet doet. Maar nu is de vraag, daar waar de kerk zulks niet doet; bij eene wetgeving als de onze; bij Gouvernemensscholen en vrije scholen van allerlei richting: is het daar onze roeping den akker zoveel mogelijk onbebouwd te laten, den wijngaard te laten omwroeten door het wilde zwijn, of onder 's Heeren zegen ook daar nog te behouden, zooveel wij kunnen, ook daar voorloopig te arbeiden en alzoo

mede te werken, dat daar weer een Christen-volk optrede, Christelijke gemeenten, die ook zelve hare scholen hebben. 't Is als het ware een zendingsarbeid op dit veld, en door dit middel hebben wij de gelegenheid op breede schaal op het opkomende geslacht te werken.

En wat het ondersteunen van scholen aangaat, volgens het Programma der Vereniging, zal zij bij voorkeur zulke scholen ondersteunen, die gemeentescholen zijn, al wil zij de anderen zulks evenzeer”.

* * *

Het standpunt van Brummelkamp komt dus op het volgende neer:

Scholen moeten „kerkelijk” zijn, dat wil in ieder geval en vóór alles zeggen: scholen waarin onderwijs gegeven wordt geheel in overeenstemming met de leer die in de kerk geleerd wordt. Daarom moet vóór alles aangedrongen worden op het oprichten van zulke „kerkelijke” scholen.

De Vereniging voor Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs wil dat ook. Zij sprak dat in haar reglement uitdrukkelijk uit.

Christelijk-Nationaal richt niet zelf scholen op, maar wil steun verlenen, waar men zelf de hand aan de ploeg slaat, om tot oprichting van een christelijke school te komen. Zij wil daarbij ook de Christel. Geref. gemeentescholen steunen. Voorts wil zij de opleiding van christelijke onderwijzers bevorderen, en werkzaam zijn tot opwekking van gemeen overleg en samenwerking omtrent al wat verder tot de belangen der Christelijke School behoort.

Het is te betreuren dat Christelijk-Nationaal niet de gereformeerde confessie als grondslag heeft. Maar terwijl eerst alle zorg aan de „eigen” scholen moet worden besteed, mag het de Afgescheidenen toch niet onverschillig zijn dat de jeugd van Nederland door het z.g. neutrale onderwijs der openbare scholen in anti-christelijke geest wordt onderwezen. En daarom kan en moet iedere poging worden gesteund — ook al is die niet zoals men die graag wenste — welke deze ontchristelijking van de jeugd en daardoor van ons volk tegengaat.

Op grond van deze overwegingen geeft Brummelkamp, terwijl hij de oprichting van specifiek-gereformeerde scholen met kracht blijft voorstaan, met zeer vele andere Afgescheidenen, zijn steun aan Christelijk-Nationaal.

* * *

Laat ik tenslotte nog een paar stemmen mogen doorgeven.

De eerste is die van Ds de Moen, een zwager zowel van Van Velzen als van Brummelkamp. Deze waren n.l. met zusters van De Moen getrouwd.

De Moen was een zeer gezien predikant onder de Afgescheidenen. Jarenlang was hij redacteur van de Bazuin en Penningmeester van de Theol. School.

De Moen schreef o.a. in de Bazuin (27 mei 1864): „Hier te Doesborgh bestaat een **kleine** Afgescheiden Gemeente, die niet eens een eigen kerkgebouw bezit: hoe zal die Gemeente eene school voor eigen rekening oprichten? Daarom reken ik het een zegen als hier en elders eene goede Bijzondere Christelijke School bestaat. Van onze school ben ik medebestuurder, en ik kan de getuigenis geven dat het onderwijs zeer goed is, zodat onze school inderdaad bloeit.

Veronderstel nu eens dat die school hier niet bestond: waar moest ik dan met mijne kinderen heen? Naar de openbare school, waarop Gods Woord niet mag gelezen worden, waarop niet gebeden of gedankt wordt, waar... doch laat ik niet meer vragen, maar liever de broeders in bedenking geven om de zaak nog eens rijpelijk te overwegen: mij dunkt, dat zij dan wel tot andere gedachten zullen komen. Het is niet genoeg te zeggen: „De Kerk moet ervoor zorgen”; ik wenschte van harte dat zij het doen kón; ik houd mij overtuigd dat zij het dan doen zou; maar we weten ook, dat over het geheel vele gemeenten genoeg te doen hebben om in hare behoeften te voorzien, en niet bij machte zijn scholen voor eigen rekening op te richten. Daarenboven: hoevele plaatsen zijn er niet, daar zelfs nog geene gemeente bestaat”!

Tenslotte nog een woord van Prof. Lindeboom. In het Jaarboekje van de Chr. Geref. Kerk 1869 publiceerde hij een hartstochtelijk pleidooi voor gereformeerd schoolonderwijs. Daarin zei hij onder meer ook: „Reeds meer dan een Vereniging trok zich de zaak der

Christelijke school aan. De Vereeniging voor C.N. heeft veelszins gezegend gewerkt, en gaat nog immer voort in behoeften te voorzien, en in het wakker schudden der sluimerenden.

Van harte bidden wij, dat haar pogingen ruimschoots gezegend zullen worden, al kunnen wij tot nog toe niet besluiten tot haar toe te treden, omdat haar grondslag al te breed is".

* * *

Waarom ik dit alles publiceerde?

Wel, omdat men in deze verschillende houding van de Afgescheidenen ten aanzien van het christelijk onderwijs een mooi voorbeeld heeft van een verschil van opvatting ten aanzien van een belangrijke actuele kwestie, zonder dat daardoor ook maar de geringste verwijdering onder de broeders ontstond.

Integendeel, juist in die dagen kunnen de Curatoren van de Theologische School tot hun blijdschap meedelen, dat na jaren van twist en moeite de onderlinge verhouding der docenten uitstekend is!

Voor- en tegenstanders ten opzichte van de in geding zijnde kwestie wisselden op hoogstaande en broederlijke wijze daarover van gedachten in De Bazuin. Men benauwde en beledigde elkaar niet. En van wantrouwen jegens elkaar is geen spoor meer te ontdekken.

Als dan in 1868 eindelijk, naast „Christelijk-Nationaal”, een landelijke „Vereeniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs” wordt opgericht — ze is een niet-kerkelijke, maar wel confessioneel-gereformeerde vereniging: ook niet-afgescheidenen konden lid worden; er was bepaald dat in het bestuur van zeven leden minstens vier Chr. Geref. predikanten zitting moesten hebben — werken alle Afgescheidenen daaraan hartelijk mee. Op de eerste vergadering sprak Prof. Van Velzen, op de tweede Prof. Brummelkamp. Maar tegelijk blijven vele Afgescheidenen ook „Christelijk-Nationaal” van ganser harte steunen.

* * *

Merkwaardig — juist in diezelfde zestiger jaren begint ook de grote bloei van de Afgescheiden Kerken!

Men was trouw aan de confessie, en trouw aan de kerk waartoe men door Gods genade mocht behoren, maar tegelijk — of neen: **juist daarom** richtte men ook zijn volle aandacht op hen die „buiten” waren. De kramphouding waarin velen geleefd hadden werd al meer overwonnen. Men besefte, dat trouw aan Gods Woord en Christus' kerk niet gepaard behoeften te gaan met koelheid, hard-

heid, vinnigheid tegenover niet-kerkleden. Dat integendeel die trouw deze onchristelijke houding juist uitsluit! Men ging inzien, dat men een grote verantwoordelijkheid bezat ten opzichte van de christenen buiten de kerk, ja van allen die „buiten zijn”. Helenius de Cock kon naar waarheid verklaren, dat alle Afgescheiden kerken tegelijk ook centra van evangelisatie-arbeid waren.

Het is ontroerend te merken welk een kracht en invloed van deze trouwe, eenvoudige, en zo echt levende kerken uitging.

Telkens weer worden door vooraanstaande figuren uit de Ned. Herv. Kerk de Afgescheidenen aan hun kerkgenoten ten voorbeeld gesteld. Publiek wordt het door hen uitgesproken, dat de activiteit der Afgescheidenen op veel plaatsen een opleving veroorzaakte in de Herv. Kerk.

De Groninger hoogleraar Prof. Valeton Sr schreef op 5 juli 1864 aan het hoofdbestuur van „Christelijk Nationaal”, „dat bij de algemeen heerschende onverschilligheid en wereldgezindheid bijna allen wien het met godsdienst en Evangelie ernst is onweersstaanbaar tot de afgescheidene kerk gedreven worden, en vandaar heeft zich nog bijna geene belangstelling in Christelijk onderwijs dan bij de Afgescheidenen betoond; en voorzeker moet men het hoogelijk waarderen dat er langs dez enweg . . . een kern van ernstig Evangelisch Christendom, ook in het onderwijs aanwezig blijft”.

Van de Afgescheiden Kerken in Groningen en Friesland werd gemeld, dat de godsdienst-oefeningen daarvan dikwijls door vier maal zoveel mensen bezocht werden als ze leden hadden. Van jaar tot jaar nam het ledental toe. In mijn „Prediking en Uitverkiezing” deelde ik reeds mee, dat het ledental der Afgescheiden kerken van 40.308 in 1849 klom tot 189.251 in 1889. En dat, terwijl de bevolking in Nederland in die jaren met 47% toenam, het zielental der Afgescheiden kerken groeide met 369%.

Zo kán het en zo gáát het als de kerk van Jezus Christus trouw is aan de confessie, trouw is aan de kerk en daarom allerlei verschil in opvatting broederlijk beleeft en zich vol liefde en mededogen richt op allen die „buiten” zijn.

Zo kán het en zo gáát het als er, terwijl niet alle kerkleden **eenstemmig** zijn omtrent allerlei actuele kwesties, de broeders toch **eensgezind** zijn en wandelen waardig der roeping waarmede zij geroepen zijn, met alle nederigheid en zachtmoedigheid, met lankmoedigheid, en elkander in liefde verdragen en zich beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes.

C. V.

BLIJDSCHAP

II

Toen ik het artikel van de vorige week bij de correctie onder ogen kreeg dacht ik: daar moet ik nog maar een paar kolommen aan wagen. Want ik ben echt bang, dat het met de echte blijdschap in onze kring niet best staat. Over het algemeen lopen „wij Calvinisten” niet over van blijdschap. Misschien heeft Dr Woelderink wel gelijk, als hij bij Calvinen een zeker gemis aan blijdschap constateert. Op bl. 142 van „De praktijk der godzaligheid” schrijft hij: „Tezeer legt hij (Calvin) de nadruk op de verootmoediging, de nederigheid, de zelfverloochening. Zeker hij weet en hij spreekt van de kracht des geloofs, die alle kruis gewillig doet dragen, maar de blijdschap, die de kennis van Gods genade over het leven legt, straalt ons niet toe. Aan de blijdschap des geloofs wordt geen afzonderlijk hoofdstuk gewijd. Misschien is dit mede vrucht van de zware strijd, die deze man des geloofs heeft moeten strijden. Toch zal men m.i. hier ook moeten spreken van een niet genoegzaam doorwerken van de bijbelse prediking. Het leven der godsvrucht heeft ook bij hem teveel behouden van het heidense en Roomse stempel van de stemmigheid en de ernst. Dat is wel te verklaren, maar voor de latere ontwikkeling is dat fataal geworden. Het verlies van de blijdschap des geloofs heeft het verlies van de zekerheid des geloofs medegebracht”. Calvinen was zeker geen man „met een perkamenten huid en inkt

in de aderen”, zoals ik hem eens hoorde betitelen. Mogelijk was hij een veel blijder man dan uit zijn Institutie blijkt. Maar er zijn in elk geval vele Calvinisten of die zich zo noemen, die alles behalve een blijde indruk maken.

Zo nu en dan heb ik wel eens gemerkt, dat Gereformeerde mensen van wat ik zou willen noemen „natuurlijke” vreugden des levens niet veel moeten hebben. Men kon het maar moeilijk hebben van een dominee of ouderling, dat zij daarvan genoten. Toen een candidaat eens op een zondagmorgen fluitend door het huis van z'n gastheer liep kreeg hij de naam van „die fluitzak”! Dát kwam toch helemaal niet te pas, zo vlak voor hij een stichtelijk woord zou spreken. Toen ik in Voorthuizen na de „tiendaagse veldtocht” op een heerlijke wintermorgen ging schaatsen, kwam ik met de schaatsen aan m'n fiets langs een oude boerderij, waarvan de zeer oude bewoners voor de deur stonden. Ze groetten wel vriendelijk. Maar toen ik een honderd meter van hen verwijderd was — het was zeer stil en zeer gehorig — hoorde ik een van hen zeggen: „Zo'n schaatser”! Dát konden ze van een dominee niet begrijpen, dat hij dáár plezier in had. Het moest eigenlijk niet mogen! Toen ik voor enige tijd in een toespraak tot de studenten hun de raad gaf gezonde ontspanning te nemen en ook maar eens een detective-verhaal te lezen kreeg ik een brief van een predikant, die daarover

zeer verontrust was. Het was met mij wel heel erg mis!

Als we de Schrift lezen vernemen we daar velerlei blijdschap over en bij gewone, natuurlijke gebeurtenissen des levens. Daar is sprake van de blijdschap van bruidegom en bruid. Daar wordt feest gevierd als de oogst binnen is. Of als de druiven getreden zijn. Als de schapen worden geschoren. En als de slachttijd is aangebroken.

De hemelen juichen en de velden zingen en de aarde is verheugd. De HERE Zelf verblijdt zich over de werken zijner handen. Hij verblijdt zich over zijn volk en is vrolijk over Jeruzalem.

Nu weet ik wel, dat de zonde de natuurlijke blijdschap verandert in ijdele vreugd. In 's bozen tent heerst brooddrunkenheid en „zotternij en spotternij”. De feesten ter ere van Baäl, de god der vruchtbaarheid, waren vol van liederlijkheid en zedeloosheid. De Israëlieten moesten zich daar verre van houden. En toen Israëlietische jongens zich lieten verleiden door de dochters van Moab om aan de afgodische feesten mee te doen, heeft de HERE in zijn brandende toorn dat schrikkelijk gestraft. (Lev. 25).

We zullen de ijdele vreugd in 's bozen tent niet begeren. Van de rijke man, die alle dagen vrolijk en prachtig leefde, zegt de Here geen goed. En de rijkaard, die bij zichzelf zei: „Gij hebt vele goederen liggen, opgetast voor vele jaren, houd rust, eet, drink en wees vrolijk” wordt door God aangesproken als: Gij dwaas! (Luk. 12 : 20). De leuze: „Laat ons eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen sterven wij”, is geen christelijke spreuk. Naar de zogenaamde vreugden der wereld, waarover Gods genade niet straalt, zullen we niet verlangen. En het is grondig mis met de jeugd der kerk als zij verlangen heeft naar „de vleespotten van Egypte”. Er is veel lege lol en veel dolle pret, waarin de HERE geen behagen heeft. En daarin moeten wij ook geen behagen hebben.

Maar de rechtvaardigen mogen wel blij zijn. Ze móeten het zelfs wezen. Want ze zijn welgelukzalig. Dat is: overgelukkig! Verrukt, meer dan verrukt! Omdat de HERE hun zonden heeft vergeven. Omdat ze vrede met God hebben. Omdat Gods vriendelijk aangezicht over hen straalt. Omdat God vóór hen is. Omdat ze het blij vooruitzicht hebben eens altijd bij de HERE te zijn op een nieuwe aarde. Waar blijdschap op blijdschap hun deel zal wezen.

Maar dan mogen ze zich ook verblijden in alles wat de HERE geeft aan goede gaven. Zouden we ons niet mogen verheugen als ons werk wél gelukt? Zouden we niet blij mogen zijn als een doel bereikt is? Als een examen goed doorstaan is? Mogen we niet vrolijk zijn op een bruiloft en op een verjaardag en bij een „blijde gebeurtenis”?

We mogen ons ook verblijden in Gods schone schepping en ons verheugen in het werk zijner handen. Zoals de HERE Zelf dat doet. De Psalmisten zijn ons daarin voorgedaan. Ik denk aan Psalm 65: „Gij kroont het jaar van uw goedheid, uw sporen druipen van vet; de dreven der steppe druipen, de heuvelen omgorden zich met gejuich; de landouwen zijn bekleed met kudden, de dalen touien zich met koren: zij jubelen elkander toe, ook zingen zij”. Dat is nóg zo. Zien we daar wat van en horen we daar iets van? Dat Gods werken de Schepper loven? Het is een vreugde om de „natuur” in te gaan en daar te kijken en te luisteren naar al „wat zich beweegt en leeft”. Wat kan het daar in de lente mooi zijn. De Kieviten schateren het uit als ze „over de wiek” gaan. De grutto's jubelen als ze in tomeloze vaart achter elkaar aan zitten. Wat is het plezierig een poosje te kijken naar een stelletje kemphaantjes. Ze pronken met hun kragen als edelen uit vroeger dagen en houden tournooiën, die een lust zijn voor het oog. Mijn pen is niet in staat om al dat moois, dat er te zien en te horen is, te beschrijven. Maar ik vind het arme mensen, die hiervoor geen oog hebben. We mogen ons in dat alles verblijden. De HERE gunt en geeft ons dat.

Van het éne kom ik zo op het andere. Ik vraag mij wel eens af of er in de gezinnen nog wordt gemusiceerd en gezongen, zoals wij dat vroeger deden. Ik weet wel dat de muziek van radio en pick-up veel mooier is dan onze muziekmakerij. En dat gevierde zangers en

zangeressen veel meer uit hun stem halen dan wij vermochten te doen. Maar ik prijs het niet als het zelf-musiceren en zelf-zingen uit onze gezinnen zou verdwijnen. Men mag veel kwaad zeggen van het ouderwetse harmonium en de ouderwetse zangvereniging niet hoog hebben. Laat men het nu dan met betere instrumenten en met meer geschoolde stemmen beter doen dan wij het vroeger deden. Maar laat men het doen: zingen en spelen als blijde mensen. Dat hoort bij de echte vroomheid. Er zit waarheid in het geveugelde woord: Boze mensen zingen niet.

Als de Catechismus over de bekering handelt dan wordt als een deel daarvan genoemd: „Een hartelijke vreugde in God door Christus, en lust en liefde om naar de wil Gods in alle goede werken te leven”. Het is een lust om de HERE te vrezen. Het is een vreugde om de HERE te dienen. De Joden kenden een feest dat ze noemden: Vreugde der Wet. Wij zouden zeggen: Vreugde van het Evangelie. Waarom is de klacht vrij algemeen, dat het aan de Evangelische vreugde ontbreekt? Leven wij misschien meer uit de wet dan uit het Evangelie? Denken wij te klein van de liefde Gods? De oudste zoor uit de bekende gelijkenis kende geen vreugde. Als hij dicht bij huis komt en de feestvreugde verneemt en bemerkt, dat men danst en muziek maakt, omdat zijn broer thuis gekomen is, dan wordt hij boos en wil hij niet naar binnen gaan. En tot zijn vader zegt hij: „Zie, zovele jaren ben ik al in uw dienst en nooit heb ik uw gebod overtreden, maar mij hebt gij nooit een geitebokje gegeven om met mijn vrienden feest te vieren”. Hij diende z'n vader wel, maar blijkbaar omdat het nu eenmaal móést. Het was hem geen plezier. Hij was niet rijk met de gunst van zijn vader. En begreep er niets van dat er zo'n drukte werd gemaakt, nu die doorbrenger van een broer was teruggekeerd.

Is er bij ons soms gemis aan blijdschap, omdat we te weinig Evangelisch leven? En daarom te weinig vrij en blij? Dienen we de HERE omdat het nu eenmaal moet? Of zien we ook het grote voorrecht dat het mag? Dat we daartoe door de HERE verwaardigd zijn? Kinderen kunnen zo echt blij zijn. Ze zijn onbezorgd, want vader zorgt wel. Zouden wij als kinderen Gods niet blij mogen zijn?

Onze hemelse Vader weet toch wat wij behoeven?

Er is dunkt mij wel gevaar dat wij te „krampachtig” leven. Te gespannen. Te bezorgd. Ook soms een beetje te zwaarwichtig. Van echte humor merk ik in onze kringen niet al te veel. En dat is toch een echt christelijke zaak. Niet de galgenhumor, die „een vrolijk gezicht zet bij een slecht spel”. Maar de fijne humor van „een lach en een traan”. Wij hebben daar dunkt mij weinig waardering voor. En zijn christenmensen, die met een gezicht rondlopen alsof „alles op is”. Er kan geen lachje af. En als het er eens een keer af kan, dan is het lachje een beetje zuur. Zoiets als de lach van een boer, die kiespijn heeft. Het is alsof men de lach vreest.

Ik kan mij indenken, dat iemand zegt dat het leven toch ook ernstig is en dat de afval groot is en dat we nare tijden beleven en dat we naar alle kanten strijden moeten. Dat we strijden moeten is waar. Maar daarin konden we dunkt mij ook wel een beetje minder „krampachtig” zijn. De Duitsers spraken indertijd van een „frisse en vrolijke” krijg. Dat was mis. Maar in de christelijke strijd mag iets vrolijks zijn. We strijden toch vanuit de overwinning, die Christus behaald heeft? Het

is toch geen dubbeltje op zijn kant of de overwinning wel zeker is? Het geloof overwint de wereld toch, naar het woord van de Schrift? Als we staan op het fundament van het Evangelie dan kunnen we daar rustig stand houden. Paulus zegt het zo rustig en vol zekerheid: „Wij stáán in de genade en roemen in de hoop op de heerlijkheid Gods”.

Er wordt veel geklaagd over gebrek aan werfkracht van de kerk. Zou dat ook hieraan kunnen liggen, dat er bij ons van blijdschap te weinig te merken is? Voor jaren sprak ik eens met een jongeman, die de wereld was ingegaan. Hij was uit een Gereformeerd gezin. Waar men trouw naar de kerk ging en zich strikt aan de traditionele paden hield. Ook las men geregeld de Bijbel. Niet dát op te zeggen! Ik vroeg hem hoe hij er toe gekomen was om met het geloof der vaderen te breken. Toen antwoordde hij, dat hij in het leven van zijn ouders en broers niets aantrekkelijks vond. Echt blij waren ze zelden. Ze wisten precies wat moest en wat niet moest, maar van lust om de HERE te vrezen merkte hij niets. Deze jongeman was niet te verontschuldigen, maar dat gezin ook niet. En als van ons geen blijdschap uitstraalt wij evenmin.

H. J. Jager.

Canterbury naar Rome

I

In december 1960 heeft de engelse aartsbisschop van Canterbury een officieel bezoek gebracht aan de paus te Rome. In een officiële verklaring van het engelse „kerkelijke informatiebureau” is dit bezoek een „beleefdheidsbezoek” genoemd. Hetzelfde bureau deelde in deze verklaring mee, dat „een gelukkige geest van hartelijkheid en sympathie” dit bezoek heeft gekenmerkt, „zoals bij een opmerkelijke gebeurtenis in de geschiedenis van kerkelijke relaties passend is”. Aldus dit bureau! Een opmerkelijke gebeurtenis in de geschiedenis van kerkelijke relaties is dit bezoek stellig. Het heeft dan ook allerwege in

de wereldpers de aandacht getrokken. Geen wonder, meer dan vierhonderd jaar geleden zijn Canterbury en Rome uit elkaar gegaan, heeft de Engelse Kerk zich aan de suprematie van de paus van Rome onttrokken. 3 november 1534, (driehonderd jaar vóór de kerkelijke Afscheiding in Nederland begon) is de Kerk van Engeland formeel afgescheiden van de Kerk van Rome. De Suprematie-wet, die toen door het engelse Parlement werd aangenomen verklaarde de koning tot „opperste hoofd van de Kerk van Engeland op aarde, onder God” en gaf hem alle rechts- en administratieve macht, vroeger door de paus in Engeland bezeten. Dat was een wet waar heel wat aan voorafgegaan was. Wetten waren

Populair-wetenschappelijke schetsen

Antieke Theologieën

XIII. Terugblik

Na onze beschouwingen over Hesiodus, Thales, Anaximander en Anaximenes zijn we op een punt aangeland waar we enige overwegingen kunnen plaatsen in een korte terugblik. Daarbij willen we achtereenvolgens stilstaan bij de interpretatie van de menselijkheid en bij de betekenis van deze denkers voor de theologie, met name de scholastische theologie.

Eerst dus de interpretatie van de menselijkheid van deze denkers.

Indien we alleen de spreuk van Thales kenden, zou het welhaast onmogelijk zijn iets van „het gerucht van zijn menselijkheid” te verstaan. Nu hij evenwel één van de drie Milesiërs is, valt dit mee. We behoeven nu niet zóveel te vergen van een filologische fantasie: we weten dat hij in déze rij zijn plaats inneemt. Zowel Hesiodus als de drie Milesiërs waren onafhankelijke geesten, die zich te weer stelden tegen de geest van hun tijd en tegen de overgeleverde mythe. Ze waren nieuwlichters, die iets doormaakten wat Homerus vóór hen al had beleefd: door hun reizen waren ze tot het inzicht gekomen, dat de lokale eredienst geenszins „absoluut” kan zijn en dat men hem ten hoogste als één uit vele kan waarden. Het is dan ook niet zo verwonderlijk, dat we achter deze „nieuwlichterij” — we bedoelen dit woord geenszins denigrerend — de invloed van Homerus speuren. Natuurlijk is deze invloed niet het enige. Er is echter enig gevaar dat we deze invloed onderschatten. Men spreekt, en niet zonder grond, van homerische religie en homerische theologie. In deze beide factoren, die grotendeels samenvallen, ligt een drij-

vende kracht die de aandacht doet richten op het menselijke en de menselijke vermogens. Hoe sterk deze drijvende kracht is kunnen we niet schatten. Dat hij niet de enige factor was die dreef tot vrij filosoferen zonder binding aan de overgeleverde mythe en eredienst, spreekt wel van zelf. Maar omtrent die overige factoren kunnen we niet meer dan gissen. In de zevende eeuw vóór Christus vindt er een soort culturele emancipatie plaats, waardoor enkele tamelijk eenzame en geïsoleerde figuren zich los maakten van de hun bekende cultische bindingen en nu zelf de waarheid gingen zoeken. Daarbij geven ze blijk van een opmerkelijk profetisch zelfgevoel. Er gebeurt iets in het heidens leven, waardoor dit zijn oude grenzen overschrijdt, zonder dat het daarbij ophoudt heidendom te zijn. Daarbij ligt bij Hesiodus de nadruk op het omvormen van de mythe tot nieuwe mythe, ofschoon hij niet zonder meer mythologiserend denkt: de door hem voorgedragen nieuwe theologie is niet meer geheel mythisch, de gestalten gaan op weg tot begrippen te worden. Het gaat geleidelijk. Thales, die op het eerste gezicht een denker lijkt die aan gene zijde van zowel oude als nieuwe mythe staat, blijkt in zijn bekende spreuk „alles is eigenlijk water en alles is vol goden” toch geenszins de mythische trek kwijt te zijn: beide delen van de spreuk worden pas verstaanbaar voor ons, als we goede aandacht hebben voor het mythisch aspect. Daarna volgt de grote Anaximander, in wiens spreuk over de goddelijke werelden en het onafzienbaar begin, de straf en boete en de orde van de tijd en de kosmo-immanente gerechtigheid het element van de nieuwe mythe zeer sterk spreekt.

Maar we benaderen de menselijkheid van deze vroeg-antieke theologen ook anders en meer van dichtbij. Hun figuren zijn ons niet onduidelijk, al is er vrij groot verschil. Hesiodus geeft ons een tamelijk omlijnd beeld van zijn persoon: hij was een arm schaapherder die ternauwernood aan broodsgebrek ontkwam en die in homerische verzen een nieuwe leer bracht. Hij schreef een boerenkalender en was zeer pessimistisch ten aanzien van de vrouw en met betrekking tot de geschiedenistijdperken. En hij geloofde in een toekomstige gerechtigheid.

De persoon Thales blijft voor ons vaag. Iets daarvan kunnen we te weten komen door te bedenken, dat hij de homerische drang tot emancipatie gekend heeft en daardoor is voortgedreven. Er bestaat een anecdoten over het levenseinde van Thales, die weliswaar vermoedelijk generlei historische waarde heeft, maar ons wellicht indirect iets zegt over zijn persoon. In een gefingeerde brief van Anaximenes aan Pythagoras lezen we: „Thales, de zoon van Examyas, is op hoge leeftijd op ongelukkige wijze omgekomen. Op een nacht had hij, naar gewoonte, met een slavin zijn huis verlaten om naar de sterren te kijken. Geheel verdiept in zijn beschouwing en zich niet meer herinnerend waar hij zich bevond, viel hij in een afgrond. Voor de Milesiërs is dus hun sterrekundige op deze wijze aan zijn eind gekomen. Wij, die met hem zijn omgegaan, laat ons deze man in herinnering houden, evenals onze vrienden en onze kinderen, en laat ons elkaar opbouwen door de woorden die hij sprak. Het begin van alle wijsheid zij aan Thales toegeschreven”. Daar deze anecdoten ook in andere vorm voorkomt en we bovendien nog een geheel hiervan afwijkend bericht hebben omtrent het levenseinde van Thales, moet de historische waarde als zeer gering worden beschouwd. Maar deze pseudo-brief leert ons wel, in hoe hoge eer de oudheid Thales stelde. Hem werd het begin van alle wijsheid toegeschreven. Hij schijnt in de herinnering te zijn blijven voortleven als een eerwaardige,

aangenomen, waarin alle hiërarchische en financiële verbindingen met Rome waren verbroken. Alle betalingen aan de Heilige Stoel uit Engeland waren stopgezet. Hoogverraad werd het genoemd voortaan enige betaling aan de Heilige Stoel te doen. En op hoogverraad stond in die dagen in Engeland de doodstraf. De aartsbisschoppen en bisschoppen zouden voortaan niet meer door de paus maar door de koning benoemd worden. Aan hem moesten ze voortaan de eed van trouw zweren. De kerk in Engeland werd nationale kerk. Dat was een feit geworden in 1534. Om dit feit te accentueren maakte de koning de Lord-Grootzegelbewaarder, Thomas Cromwell (een voorvader van de bekende Olivier, die een eeuw later z'n rol zou spelen aan het Engelse hof), tot zijn vice-regent over de kerk. Ruim een jaar tevoren was de aartsbisschop van Canterbury — het hoofd van de Engelse kerk, onder de paus, — gestorven, aartsbisschop Warham. Hij zou, als hij nog geleefd had, niet bereid zijn geweest te doen wat de koning verlangde van alle geestelijken zonder uitzondering, dat zij namelijk de paus niet langer als het hoofd van de kerk op aarde zouden erkennen, maar de koning. De zetel van Canterbury was toen vacant. En de koning benoemde zèlf de nieuwe aartsbisschop, als het nieuwe hoofd van de kerk, nu niet langer onder de paus, maar onder de koning. Die nieuwe aartsbisschop was Thomas Cranmer, een van de mannen, die voor alle luimen en veranderingen van de koning te vinden was, een meegaand man. Onder aartsbisschop Cranmer heeft Canterbury zich voor goed van Rome losgemaakt. Nu, na meer dan vierhonderd jaar, is aartsbisschop dr Geoffrey Fisher van Canterbury bij paus Johannes XXIII, op bezoek geweest. Voorwaar dat is, hoe dan ook, een historische gebeurtenis. Canterbury naar Rome terug.

Rome is in het grijs verleden van de christenheid in Westeuropa, naar Canterbury gegaan. Canterbury beroemt er zich op dat het de historische plaats is, waar de apostel der angelsaksen, de man, die van Rome naar Engeland is gekomen met het evangelie, zich heeft gevestigd. Die eerste apostel der angelsaksen was Augustinus, niet de kerkvader

van Hippo, maar de man die van 596 bisschop en daarna in 601 aartsbisschop geweest moet zijn, met z'n zetel te Canterbury (d.i. burg of koningshof van Kent). Paus Gregorius de Grote zond de abt Augustinus met 40 monniken naar Engeland met de opdracht zich aan te passen aan de omgeving en de oude godsdienstige gebruiken voorzichtig met een nieuwe inhoud te vullen.

Augustinus heeft aanvankelijk veel succes gehad. Later trad een heidense reactie in, maar de kerk is toch in Engeland gevestigd gebleven.

En uit Engeland heeft het zendingswerk zich in die oude tijden gericht naar het continent van Westeuropa. Eerst naar het gebied der Friezen, die toen het grootste deel van ons huidige land bewoonden.

Willibrord, die in 690 hier landde, kwam uit Engeland.

In 696 werd hij door de paus tot aartsbisschop van Utrecht gewijd. Dat ging nogal vlug toen. Trouwens dat gaat het bij de missie nog in onze tijd. Zijn werk heeft in het midden en zuiden van Nederland blijvende vrucht gedragen. Hij heeft de naam van de apostel van Nederland gekregen.

Zo heeft Canterbury betekenis gehad voor de kerstening van ons land.

Rome ging naar Canterbury. En Canter-

bury ging een eeuw later naar de Lage Landen met het evangelie.

Canterbury is de metropool, de moederstad van de angelsaksische kerkprovincie van de universele kerk onder de paus, geworden van de tijd van de aartsbisschop Theodoor (669—690) af. Sedert 735 was Canterbury metropool voor het zuiden van de angelsaksische kerkprovincie naast York, dat metropool was voor het noorden. De strijd om de voorrang tussen Canterbury en York werd in later tijd door de paus bijgelegd op deze wijze dat Canterbury heette: primus totius Angliae en York daarentegen: primus Angliae. Het eerste betekent: de eerste van geheel Engeland en het tweede is: de eerste van Engeland.

Zo is dat gebleven, tot de tijd van de reformatie in de Engelse Kerk. Dat was de tijd van Hendrik VIII Tudor en aartsbisschop Thomas Cranmer (1533—'56). Met deze reformatie is het een wonderlijke zaak. We kunnen ze beter maar geen reformatie noemen. Ze is namelijk één grote blamage voor de naam en de zaak der reformatie. Daarover volgende keer een paar opmerkingen.

J. Meester.

Ervaringen van een Koopvaardij-predikant

VI

In de voorafgaande artikelen heb ik geprobeerd u een indruk te geven van het avontuurlijk leven van de predikanten, die namens onze kerken het zeegat zijn uitgegaan.

Het was een summierere weergave van mijn belevenissen gedurende de eerste dagen. Er zou een dik boek geschreven kunnen worden over drie maanden zwerven op schepen en in havens.

Wanneer je er achter staat is het aardig er op terug te zien.

Ik heb in die dagen nog al eens gelezen wat Paulus schrijft in 2 Kor. 11 over de din-

gen die hem zijn overkomen. Er zijn namelijk wel eens momenten, waarop een mens medelijden met zichzelf dreigt te krijgen, wanneer hij ergens in een vreemd land op zoek is naar onderdak, terwijl niemand in het vaderland weet waar hij is.

Lees je waar Paulus voor kwam te staan, dan bedaar je wel.

Je gaat er nu iets van begrijpen wat het betekent als hij schrijft over gevaren op reis, gevaren van rivieren, gevaren van zijn geslacht, gevaren van moordenaars, gevaren van de stad en gevaren van de zee.

En je gaat wel eens lachen om de dikke woorden die wij durven te gebruiken in de

wijze en profetische figuur. Die gedaante heeft ook Anaximander voor ons, wat bevestigd wordt door een ietwat bekend beeld. Het is mogelijk dat de anecdote een historisch trekje bewaard heeft wat Thales aangaat, nl. zijn verstrooidheid. Daardoor werd hij het prototype van de verstrooide geleerde.

We moeten trachten de menselijkheid en de persoon van de vroeg-antieke denkers op te sporen: zonder die poging is alle studie omtrent het begin van het westers filosoferen, dat in de eerste plaats theologiseren was, zinloos. Voor het zoeken van ontmoeting en contact met persoon en menselijkheid van deze figuren is een hoge mate van **openheid en eerlijkheid** noodzakelijk. De diverse analytische methoden, die zich beperken tot een ontleding van het overgeleverde materiaal, een ontleding, schifting en ordening van de gegevens die het karakter draagt van een biologische determinering, zijn slechts in schijn eerlijk. In feite zijn ze hoogst oneerlijk en onbillijk, omdat ze geen aandacht wijden aan de persoon van de mens die denker was. Eigenlijk is de geschiedenis van de wijsbegeerte allereerst geschiedenis van mensen. Mensen die we ontmoeten, leren kennen en beoordelen. Al te gauw maakt men zich van zijn plicht in dezen af door de uitvlucht, dat we van de vroegste denkers geen biografische gegevens bezitten. Dit is niet alleen een uitvlucht maar ook een onwaarheid. Als men ernstig zoekt naar biografische gegevens, valt het erg mee.

Een andere tegenwerping luidt, dat psychologische en karakterologische gegevens ons niet inlichten over het wijsgerig denken van de betrokkenen figuren. Een psychologie der wereldbeschouwingen zoals Jaspers gaf berust inderdaad op een misverstand, maar volkomen onzin is ze geenszins. Wijsbegeerte is niet mogelijk zonder wereldbeschouwing, en wereldbeschouwing getuigt van levenswandel. Een opzettelijk psychologisch en karakterologisch onderzoek naar de figuur van Hesiodus is zeer wel mogelijk. Zijn werkwijze van doublures, waardoor hij een oude

en gediskwalificeerde en daarnaast een nieuwe theologie geeft, werpt een licht op zijn karakter. Omgekeerd kan wat we omtrent zijn karakter te weten kunnen komen ons zijn theologiseren weer wat duidelijker maken. Vast staat in elk geval, dat wie het typische theologisch dualisme van Hesiodus niet ontdekt heeft, omtrent hem niet veel verstandigs zal kunnen te berde brengen.

Zo naderen we de tweede kwestie: de betekenis van deze denkers voor de theologie en met name voor de scholastiek. We beginnen opnieuw met aandacht te vragen voor hun profetisch zelfgevoel en hun protesthouding jegens de overgeleverde eredienst en mythe. Daarmee is hun **critische houding** gegeven. Zij willen allereerst een logos, d.i. een redelijke verantwoording geven omtrent het goddelijke en de godheid. Voor hen fungeerde de mythe als openbaring. Dat is verstaanbaar: de mythe is duizenden jaren vóór deze denkers ontstaan als omvorming van openbaringskennis. Hieromtrent zijn tegenwoordig vrij veel gegevens bekend, o.a. met betrekking tot paradijs, schepping, zondvloed, levensboom. Wanneer nu zulke mythen vele duizenden jaren in zwang zijn geweest, krijgen ze door hun ouderdom een zekere eerbiedwaardigheid en gezag. Hesiodus verzette zich tegen het gezag van de mythe, en kon dit alleen doen door zelf een nieuwe mythe te geven, die op weg ging naar het theologisch begrip van de wereld. Bij Thales vinden we eveneens een forse poging tot theologisch begrijpen van „alles”, en bij Anaximander ontmoeten we een tijdstheologie, waarin het onvergankelijke onafzienbare begin zich schuldig maakt tegenover de vergankelijke goddelijke werelden.

Anaximenes hadden we in dit verband nog niet genoemd. We hebben omtrent hem een vrij duidelijk en omlinnd beeld: hij is de aan alle originaliteit gespeende epigoon (vgl. F. de Raedemaeker, p. 43); de man die de diepzinnige tijdstheologie van Anaximander populariseert en oppervlakkig maakt. Zo is hij het einde van een zeer belangwekkende

ontwikkelingsgang, waarvan de menselijke en heidense alsook sterk culturele trekken ons opvallen. Anaximenes is alleen belangrijk door zijn invloed. Een oorspronkelijk theoloog is hij geenszins.

Theologie wil — een bestudering van de drie grote denkers Hesiodus, Thales en Anaximander bewijst het rijkelijk — een redelijke verantwoording omtrent de godheid geven. Daarin onderscheidt ze zich van de mythe: deze vertelde een als heilig aanvaard verhaal, dat niet veranderd mocht worden. Deze theologie staat kritisch tegenover de mythe die voor openbaring doorging. Daardoor is alle oorspronkelijke theologie van huis uit openbaring-critisch. Zo gaat ze de geschiedenis in, en dit is een blijvende trek in al wat theologie heet. Met name de scholastiek staat kritisch tegenover de Openbaring. Ze wil een redelijke verantwoording geven omtrent het God-zijn Gods, zoals Augustinus onomwonden verklaart: hij spreekt van een „de divinitate ratio” een redelijke verantwoording omtrent het God-zijn Gods, en voegt er dan aan toe dat dit een preek is. Deze idee beheerst de geschiedenis van het als christelijk bedoeld theologiseren volkomen, tot vandaag toe. We verstaan de figuur van Bijbelcritiek of theologische critiek eerst tegen de achtergrond van de scholastieke redelijke verantwoording, en deze wordt ons pas duidelijk tegen de achtergrond van de vroeg-helleense critiek op de overgeleverde mythe.

Ook voor het vervolg moeten we letten op de menselijke persoon van de denker. Het karakter is niet een apart gegeven, het is geworteld in de menselijkheid en blijkt er een typische uitdrukking van. De oudste denkers zijn volkomen openhartig en eerlijk; pas later ontmoeten we de methodische oneerlijkheid, als nl. een onpersoonlijke methode de gegevens gaat analyseren en zo komt tot een determineren, zoals we dat vandaag voorbeeldig kennen uit de plantkunde.

K. J. P.

veilige beschutting waarin wij in Nederland leven.

Je denkt aan iemand als Ds Agema, die op Borneo practisch alleen staat.

Wanneer ik op deze zijde van het werk de aandacht vestig heeft dat een bedoeling. Niet dat u medelijden zult krijgen met die arme jongens. O, neen, ik zou deze ervaringen niet graag hebben gemist. Er is niets mooier en bevrijdender dan eens met het Evangelie alleen, op stap te gaan in de wereld; van harte gun ik dit al mijn collega's.

Er is mij gebleken dat men wel eens totaal verkeerde voorstellingen heeft van het werk. Men denkt dat zo'n dominé enige weken op één schip vaart en vraagt of dit de moeite en het geld loont. Het kan door omstandigheden wel eens voorkomen dat iemand ongeveer een maand op één schip vaart, maar dit is niet de opzet. Het gaat erom zoveel mogelijk kerkleden en anderen te bereiken.

Na deze tekening van het werk iets over „diensten” aan boord.

Op één van mijn speurtochten door Londen vond ik de „Irene”.

Op dit schip trof ik toen drie leden onzer kerken aan.

Het was niet mogelijk langer dan een middag op dit schip te blijven, omdat ik een afspraak had gemaakt voor een reis naar Finland.

De kapitein, lid van een Christ. Geref. Kerk was zo blij met het bezoek van de dominé, dat hij mij niet liet gaan, voordat ik beloofd had een volgend maal een reis met de „Irene” te maken.

Het is mij bij een volgend verblijf in Londen gelukt deze afspraak na te komen. Zo kwam ik aan boord van dit schip. Er was zeven man aan boord. Eén was van Roomsche huize, de anderen kwamen uit positief christelijke gezinnen. Kort te voren had ik gevaren op een schip waar ik uitsluitend evangelisatiewerk had moeten doen. Men was daar hartelijk, gaf alle medewerking, maar het is toch een heel groot verschil met hartelijkheid die voortkomt uit de aanvaarding van het evangelie. Aan boord van de „Irene” voelde ik me „thuis”.

We vertrokken op zaterdagmorgen van Londen naar Waterford in Ierland. Het was een flinke reis die ons op de beruchte Ierse Zee bracht.

We zouden een zondag op zee doorbrengen en spraken af nu eens echt zondag te vieren, voor zover dit mogelijk was. Het was de bedoeling een dienst aan boord te houden en deze via de scheepsradio uit te zenden. Zaterdagavond en zaterdagnacht werd radio-telefonisch aan de schepen in de buurt doorgegeven dat de volgende zondag om half elf een dienst zou worden uitgezonden.

De kapitein gaf opdracht de werkzaamheden zo in te delen, dat alle leden van de bemanning bij de uitzending tegenwoordig konden zijn.

Omstreeks tien uur is het op alle schepen koffie-tijd.

Bij de koffie zoekt men via de radio nog al eens contact met andere schepen. Het is om die tijd voor de radio dan ook een heel gezellig, waarin allerlei wetenswaardigheden over het weer, de koers enz. worden uitgewisseld. Het werd deze zondag tegen half elf merkwaardig stil.

Intussen hadden we ons geïnstalleerd in de stuurhut.

Alle mannen waren aanwezig; een beetje onwennig in deze niet alledaagse omstandigheden. Tegen half elf hees ik mezelf op de kaartentafel, nam de bijbel in mijn éne hand, de telefoon in de andere en toen begon één van de merkwaardigste diensten die ik ooit geleid had. Het schip voer door en slingerde een beetje in de deining en al schommelend stak ik van wal.

Eerst een gebed, daarna een korte Schrift-lezing. Vervolgens de „preek” over de bekende geschiedenis van de Kananeese vrouw die tot Jezus kwam. We spraken over de treffende boodschap in deze tekst. Het heeft de schijn dat de vrouw de Heiland a.h.w. vangt in Zijn eigen woorden en zo over Hem triomfeert. In werkelijkheid overwint echter Gods genade in het grote geloof dat door Christus is gewerkt.

Er is aandachtig geluisterd. De jongens hebben die dag dikke brieven naar huis geschreven over de dienst die er op hun schip was gehouden.

Er is niet alleen geluisterd aan boord van de „Irene”.

Na het dankgebed bleef het enige minuten stil voor de radio.

Toen kwam er weer leven. Van vijf schepen werd contact gezocht met het schip. Men wilde de dominé spreken. Zo kreeg ik een aantal mij onbekende kapiteins aan de lijn, die mij bedankten voor de uitzending. Er werd mij verzekerd dat de gehele bemanning had geluisterd. Van verschillende kanten werd gezegd dat ik hartelijk welkom zou zijn aan boord en een reder, die zelf een reis als kapitein maakte, vertelde me dat ik op zijn schepen altijd zou kunnen meevaren. Hier merkt u iets van de waardering. Er is niet na te gaan hoeveel schepen er geluisterd hebben. Maar rondom Engeland en tot ver op de Atlantische Oceaan heeft men die morgen kunnen luisteren.

In de pers heeft gestaan dat er op een schip tijdens een dienst een bedrag van £ 6.— d.i. / 63.— is gecollecteerd.

Dit is de volgende zondag op de „Irene” gebeurd.

We waren niet op zee, maar lagen in de haven van Bristol. Er is toen in de hut van de kapitein een dienst gehouden. De kok, die zelf Rooms was, kwam de dag tevoren bij mij informeren hoe het zondag zou gaan, want hij wilde de dienst meemaken. We hielden een gewone dienst.

U moet proberen zich dit voor te stellen. Er waren twee matrozen bij van vijftien jaar; de oudste van de bemanning was misschien vijf en twintig jaar. De dominé inbegrepen waren we met acht man. Ze hadden allen

hun beste pak aangetrokken en waren die zondag wat eerder opgestaan.

Probeer op de wal eens zo'n gezelschap aan het zingen te krijgen, dat valt niet mee. Hier gebeurde het spontaan. Ze moesten psalm 42 zingen en de kok deed zijn best om mee te doen. Eén probeerde op een blokfluit het gezang te begeleiden. Het was niet erg melodieus, maar het was aangrijpend om die jongens de psalmen, die ze thuis geleerd hadden, te horen zingen.

Die zondag sprak ik over het woord van de Heiland: „Gijlieden zijt nu rein om het Woord dat Ik tot u gesproken heb; blijf in Mij en Ik in u”.

De zeeman weet wel wat onreinheid is. In de havensteden is heel wat te koop. Ze moeten weten wat reinheid is. Dat leert ons het evangelie. Het leert het niet alleen, het geeft het ook, wanneer wij het aannemen als het krachtige woord van onze Zaligmaker. Wie zou durven geloven dat hij rein is, als hij het niet uit de mond van de Meester gehoord heeft? En dat Woord is bij ons en in dat woord is Hij bij ons, waar we ook zijn.

In deze dienst is gecollecteerd met bovengenoemd „resultaat”.

Die morgen heb ik beschaamd gestaan en ik hoop dat velen iets van beschaamdheid voelen als ze dit lezen.

Soms hoor ik, wanneer ik op de wal een verdrietige ervaring heb, in de verte de jongens van de Irene zingen....

Van der Kwast.

't Hijgend hert, der jacht ontkomen

Onder de beeldrijke psalmen neemt psalm 42 wel een belangrijke plaats in. Wie, reeds in zijn kinderjaren, heeft dit beeld niet sterk toegesproken?

't Hijgend hert, der jacht ontkomen,
schreeuwt niet sterker naar 't genot
van de frisse waterstromen
dan mijn ziel verlangt naar God

dichtten de vaders in 1773.

Wie eigenlijk? Ghijsen zeker niet. Die schreef:

Als een Hert na waaterstroomen
Dorstig hijgt, zo hijgt mijn ziel
Om tot u, o God, te koomen

Ook Johannes Eusebius Voet was niet jacht-minded. Want hij dichtte:

Als een hert naar waaterstroomen
Schreeuwt, zoo schreeuwt tot U mijn hart.

Terwijl „Laus Deo”, aan wie psalm 42 wordt toegeschreven (kijk maar voor in uw kerkboekje), het aldus formuleerde:

't Hijgend hart, de jacht ontkomen,
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Der verkwikb're waaterstroomen
Dan myn ziel verlangt naar God.

Daar hebt u dan eigenlijk de oerlezing van onze berijmde psalm 42. De psalmberijmers hebben de lezing van Laus Deo lichtelijk gewijzigd, maar toch het beeld gerespecteerd. Ten onrechte, zo als we straks zullen zien. Want van jacht is geen sprake in deze psalm, noch ook van schreeuwen.

Hoe kwam Laus Deo eigenlijk aan dat gejaagde hert?

Dit gezelschap is dicht bij huis gebleven: bij het huis van Petrus Dathenus wel te weten. Want deze Dathenus dichtte in 1566 de franse berijming na:

Als een Hert ghejaecht, O Heere,
Dat verssche waer begheert:
Also dorst mijn siel oock seere
Na U mijn God hooch gheert

Zoals gezegd: Dathenus heeft de psalmen Davids „Wt den Franchoysschen dichte in Nederlantschen ouergetzet”; en als we dit spoor volgen komen we inderdaad bij de herenjacht in Frankrijk terecht. Daarvan immers zong Théodore de Bèze:

Ainsi qu'on oit le cerf bruire
Purchassant le frais des eaux,
Ainsi mon coeur qui soupire
Seigneur, après tes ruisseaux....

Op een kleine bijzonderheid van de Bèze wijzen wij u straks!

Lobwasser, die gelijktijdig met Dathenus de Franse berijming overzette, maar dan in het Duits, is niet in dit jachtgaren gevallen. Hij schreef namelijk:

Wie nach einem Wasserquelle
Ein Hirsch schreyet mit begir:
Also auch mein arme Seele....

De tweede Franse berijming, die de Bèze reeds spoedig heeft vervangen, en die u zich wel van de schoolbanken zult herinneren, luidt:

Comme un cerf alteré brâme
Après le courant des eaux
Ainsi soupire mon ame
Seigneur, après tes ruisseaux,

waarbij de fabel van het gejaagde hert, zo al niet geprolongerd wegens daverend succes, dan toch ook niet verstoord wordt, aangezien alteré zowel dorstig als ontroerd, van streek, gejaagd, betekent.

Het allerfraaiest is wel de oude Friese vertaling van Wybenga:

Lyk in harte, hjit ver jage
Toarstig skreaut om koeljend focht....

en een andere, nog oudere lezing:

't Hert, lang jage fen de hounen
Einlyk feilich boeten skot....

waarbij u zich dan de singuliere Friese jacht met lange honden voor ogen moet stellen, welke tegenwoordig in ons land verboden is; dezelfde jacht, die in Engeland nóg op het hert wordt toegepast, in 't Frans de parforce-jacht geheten.

Overigens is dit beeld van het gejaagde en schreeuwende hert zodanig ingeburgerd, dat onze vaders fluwelen wandteksten maalden, met burlende herten erop, geplant aan waaterstromen, met wijd open muil, achteroverliggende kop, en het gewei in de nek. En dit maakt de zaak nóg iets meer ingewikkeld!

Want wanneer schreeuwt een hert eigenlijk?

En schreeuwt het áán het water? Of schreeuwt het misschien óm water? Neen het, geenszins. Het schreeuwt alleen in de bronst- of paartijd; en dan niet om wáter, maar om zijn aanwezigheid tegenover de wijfjes en tegenover zijn rivalen te bewijzen. Wie wel eens het burlen van kapitale herten in de bronsttijd (de laatste week van september en de eerste van oktober) op onze Veluwe heeft meegemaakt, 's avonds heel laat of 's morgens voor zonsopgang, die kent dit hese en angstaanjagende gebrul voor zijn leven.

Het doet denken aan een getergde stier, aan hongerige leeuwen.

Maar deze praehistorische bronstroep heeft niets te maken met de hertenjacht, noch ook met dorst, noch ook met psalm 42. Terwijl deze schreeuw slechts het mannelijk dier, het hert — en niet de hinde toekomst. Want in het algemeen is het hert zelfs een der rustigste dieren: het geeft namelijk vrijwel geen kik. Die ene kik — een zacht, nasaal trompetgeluidje — doet het slechts horen, wanneer het schrikt.

Nu spreken we hier nog alleen over het grote hert, het edelhert (cervus elaphus, Hirsch, Rotwild, cerf, deer). Maar volgens de deskundigen van Kok's Bijbelse Encyclopaedie kwamen in het Bijbelse Palestina dezelfde drie hertensoorten voor als in ons eigen land. Dus ook het damhert (ons parkhert, Damhirsch, daim, spanish deer) — dat ook al een bronstroep kent, zij het een geheel andere dan die van het grotere edelhert, — en tenslotte het kleine ree. De laatste soort geeft een blaffend geluid bij schrik; in de bronsttijd is het echter het vrouwelijk dier, de ree-geit, die met een paar klagelijke toentjes haar aanwezigheid verraad.

Zoals u ziet heeft al dit hertengeburl, -geloel, -geschreeuw, -geblaf en -gefiel niets met de jacht te maken. En niets met dorst. Het heeft trouwens ook met psalm 42 niets te maken! Want als u de exegeten gelooft dan is in psalm 42 slechts sprake van een hert, dat naar water smacht — en van ons hart, dat naar de God des levens hunkert. Beide met dezelfde onverzadigbare drift.

Onze oudvaders wisten anders met dat gejaagde hert ook wel om te gaan. Zo dichtte Joachim Oudaen in 1680 — waar hij een speciale toondichter te hulp riep, om zijn dichterlijke vrijheden zingbaar te maken:

Een Hert gejaagt, gejaagt en afgeronnen
De bergen op en neer,
Schreeuwt heesch en schor na versche
waterstromen.

Maar ik naar U, o Heer.

Maar onze jonge dichters niet minder. Gabriël Smit dichtte in 1952:

Gelijk een hert, dat opgejaagd gewond,
het koele water niet meer kan bereiken
en kermt en kermt — o, van de hete grond
één enkele druppel voor het zal bezwijken,
één druppel van het dorre, dode lover,
het witte stuifzand of de harde steen,
één druppel, God, en alle pijn is over,
het legt zich neer — waar, dat weet
enz. Gij alleen, —

Dit staat ver boven het niveau van een psalmberijming. Dit is dichtertaal. Maar het staat niet in de Schrift!

De statenvertaling immers luidt:

Gelijk een hert schreeuwt naar de
waterstromen,
alzo schreeuwt mijn ziel tot U, o God!

De nieuwe vertaling is beter:

Gelijk een hinde die naar waterbeken
smacht,
zo smacht mijn ziel naar U, o God.

De oude Delitzsch (1871) zei er reeds van: „De dichter vergelijkt het smachten zijner ziel naar God met het smachten van een hert. (Het) is niet: in stilte smachten, maar duidelijk, hoorbaar hijgen, een gevolg van de heersende hitte, die alles doet verdorren. Men moet niet (met Luther, Septuagint en Vulgaat) vertalen: 'gelijk het hert schreeuwt'...”

Ook Valeton was hier op attent:

„Gelijk een hinde, die naar waterstromen smacht, alzo smacht mijn ziel naar U, o God”. Hij spreekt ook van „brandend verlangen naar God”. Terwijl de moderne commentaar van dr J. Ridderbos (1958) luidt:

„De dichter noemt het heimwee zijner ziel naar God een smachten of dorsten, (uitgebreid) tot het treffende beeld van de door dorst gekwelde hinde”.

Ziedaar de huidige stand der exegetische wetenschap. En een nieuw gezichtspunt doet zich voor: de exegeten spreken gemeenschappelijk niet meer over het hert, — maar over de hinde. Het onderscheid nu tussen een hert en een hinde is gelijk aan dat tussen een heer en een dame. De jager onderscheidt hert en hinde gewoonlijk allereerst daar aan, dat het hert een groot deel van het jaar een gewei draagt, dat de hinde mist. De exegeten echter hebben de hinde van psalm 42 nog an-

ders geïdentificeerd, en wel door de vrouwelijke werkwoordsvorm, welke in het Hebreeuws is gebruikt. Dat is toch curieus genoeg, niet waar?

Want nu zijn theologen en jagers het met elkaar eens, dat het „hert” in psalm 42 nimmer kan hebben geschreeuwd, overmits het een zij is. Mocht er dan al op gejaagd zijn (hetgeen niet uit de Bijbel blijkt, integendeel is daar sprake van verzengende droogte) de fluwelen wandtextuele illustratie van een burlende kapitale bok is er grotelijks naast geweest: was een bok op zichzelf. Evenals onze traditionele berijming.

En nu gaan we nog even kijken naar de moderne berijmers. Hebben ze zich aan de Hebreeuwse grondtekst of aan de traditie gehouden? Ds H. Hasper aan de laatste:

't Hijgend hert der jacht ontkomen
smacht niet sterker naar 't genot
van de frisse waterstromen
dan mijn ziel naar U, o God.

Het hert moge dan niet geschreeuwd hebben — het is gejaagd, zegt ds Hasper. En ds L. W. Muns houdt eveneens het midden:

Als een hinde die na 't jagen
Naar het koele water smacht,
Zo verlang ik alle dagen
Naar mijn God, die ik verwacht.

Het hert is een hinde geworden. Het schreeuwt niet, maar smacht. Doch er is jacht op geweest — onrechtmatig nog wel.

Ds J. D. du Toit (Totius, 1936) stond er ook nog wat traditioneel tegenover:

Soos 'n hert in dorre streke
Skreeuend dors na die genot
Van die helder waterbeke
Skreeu my siel na U, o God!

Het hert moge dan als soortnaam niet fout zijn (ook hier is de vrouw in de man begrepen) — en het moge dan niet gejaagd zijn — het heeft in Afrika ten onrechte geschreeuwd. De „Honderdtien” van de Interkerkelijke Stichting echter luiden:

Evenals een moede hinde
Naar het klare water smacht,
Schreeuwt mijn ziel om God te vinden
Die ik ademloos verwacht.

Alle thans bekende elementen zijn daarmee verwerkt. Deze berijming is opperbest. Althans in dit geval. Zo staat het ook met de moderne Friese berijming van Fedde Schurer:

Lyk in hart nei wetterstreamen
Smachtsje moat mei droege kiel,
Sa, út ierde dwelm en dreamen
Smachtet, God, nei Jo myn siel.

Nu hebt u nog een kleine bizonderheid te goet, welke bij de Bèze werd beloofd. Deze dichtte dus:

Ainsi qu'on oit le cerf bruire
Pourchassant le frais des eaux...

en we zeiden dat u hiermee bij de hertenjacht bent terechtgekomen. Maar dat zit toch dieper. Want met „pourchassant” (komt van pourchasser, achtervolgen, najagen) is geen verleden- doch een tegenwoordig deelwoord gebruikt. Met andere woorden: het hert van de Bèze werd niet gejaagd, maar het jaagde zelf!

Hoe kan dat nu?

Hier zit de kracht van het beeld van de psalmdichter. Een beeld, dat veel rijker en krachtiger is dan het dwaze fluweel van onze romantische vaders.

De psalmdichter kende blijkbaar de gedragingen van herten in het droge jaargetijde. Hij wist dat het hert, wanneer het aanvoelt dat de dorst zijn bestaan zal bedreigen, enorme afstanden gaat afleggen om in voldoende waterrijke gebieden te komen. Het gaat hier niet om een incidentele dorst na een jachtpartij; het gaat hier om het in leven blijven tijdens dodelijke droogte.

Het is bekend dat wilde schapen in Alaska eens per jaar duizend kilometer trekken, om zoutrijke gronden te vinden, die zij voor hun constitutie nodig hebben. U kent de vogeltrek, waardoor de soorten in stand blijven gedurende een onherbergzame winter. Een wetenschappelijk ambtenaar, belast met de studie van het edelhert in ons land, vertelde ons onlangs dat hij de trektochten van het hert had nagegaan: van waar het bij De Lutte over de Duitse grens komt, vervolgens langs Oldenzaal, Twickel, Diepenheim

en zo verder ons land binnentrekt, geduldig de kilometers lange rasters bij Ugchelen en Hoenderlo omtrekt, totdat het tegen bronsttijd bij Ede is aangekomen. U kunt ook denken aan de prairie-branden, waarbij wordt geconstateerd dat alle wilde dieren al hun vooroordelen en gewoonten terzijde stellen voor het ene, niets ontziende instinct: om het leven te redden.

Wanneer u eenmaal iets gezien hebt van deze oerdriften in het „redeloze vee”, deze onbewuste maar allerhevigste drang naar het leven, dan verstaat u ineens het beeld van psalm 42.

Zie nu naar dat hert. Het werd niet gejaagd. Het stond niet te burlen. Er was geen beekje in de buurt. Maar het trok, met achterlating van alle aanwezige levenszekerheden, naar de verre einder, waar zijn enige kans op overleving bestond. Het trok met scherpe koers naar de waterrijke gebieden, waar het zelf misschien nog nooit was geweest maar waar zijn soortgenoten de droge jaargetijden hadden doorgebracht, waar het soort in stand zou kunnen blijven.

Het voelde de droogte reeds op zijn tong. Maar het bleef niet staan om de omgeving op bronnen te onderzoeken. Het smachtte — maar het vérsmachtte niet. Dank zij zijn volharding.

Zo kunnen wij, voor de zoveelste maal sedert Bileam, van het stomme dier iets leren. Dat het goed is: zo sterk naar de God des heils te verlangen, dat wij alle vergankelijke dingen in de steek laten, ons richtende uitsluitend op Hem en zijn toekomst, beheerst door het diepste heimwee naar ons eigenlijke vaderland, waarvan wij burgers zijn, waar ons leven is. Niet doen alsof wij het einddoel reeds gegrepen hebben, maar er naar haken, jagen, smachten, hijgen, of wij het mochten grijpen.

Want psalm 42 blijkt niet illustratief maar normatief voor ons te zijn.

D. W. L. M.

BIJBELPLAATSENREGISTER BIJ „LEVENSBESCHOUWING” I, II en III

Het ligt in de bedoeling van de uitgever, aan het eind van het laatste deel van de boeken „Levensbeschouwing” van prof. dr K. J. Popma een zo volledig mogelijk register op te nemen van de Bijbelplaatsen, die in de verschillende delen besproken zijn. Bij leven en welzijn hoopt de schrijver de reeks af te maken, maar daar zullen nog wel enige jaren mee gemoeid zijn: deel IV, dat nu persklaar is, loopt t/m antwoord 85. Opdat de lezers reeds nu over een textregister kunnen beschikken, hoopt de heer v. d. Berg, copiëerinrichting, Broederweg 6, Kampen, waarschijnlijk in de loop van april 1961, een gecyclostileerd Bijbelplaatsenregister op de delen I, II en III te kunnen leveren op schriftelijke aanvraag, en wel per brief (niet per briefkaart) met dertig cent aan postzegels ingesloten. Op deze manier kan men het Bijbelplaatsenregister bij de copiëerinrichting v. d. Berg bestellen. Deel III verschijnt sub condicione Iacobi in maart 1961; van de verschijningsdatum van deel IV is nog niets te zeggen; de auteur hoopt op oktober 1961.

HET PAASCONGRES GEREFORMEERDE ACADEMICI

Evenals andere jaren is in opdracht van de contactcommissie van VGS-en en FQI in uiterste inspanning van fantasie en intellect voor **ieder** gereformeerd academicus een kruidig maal bereid (dat als altijd aangenaam zal blijken te zijn voor student en afgestudeerde).

Het bovenbedoeld congres zal worden gehouden van 4—7 april in het Maarten Maartenhuis te Doorn.

Programma:

I. „Bloei en ellende der mensheid”.

Dinsdag 4 april:

17.00 uur: aankomst.

's Avonds: Prof. C. Veenhof te Kampen: „Val en Opstanding”.

Woensdag 5 april:

's Morgens: Dr Ir J. Stellingwerff te Amsterdam: „De creatieve mens”.

's Avonds: Prof. Dr H. van Riessen te Delft: „De moderne mens, zijn macht en onmacht”.

II. „De Oecumene”.

Donderdag 6 april:

's Avonds: Ds J. Meester te Amsterdam: „Vragen rondom de oecumene”.

Vrijdag 7 april:

's Morgens: Prof. Dr W. H. van de Pol te Nijmegen: „De Oecumene. De spanning tussen Rome en de Reformatie”.

Het is NU een mooie tijd om af te spreken:

elke abonnee van „OPBOUW” brengt een NIEUWE abonnee aan.

Dit is een zaak waaraan U ALLEN kunt meewerken!

's Middags: Prof. Dr. K. J. Popma te Utrecht: „Enige losse opmerkingen over de oecumene”.
's Avonds: Sluiting.

Vanaf Utrecht C.S. voeren bussen van lijn 50 en 58 om 2 min. voor en 10 min. over heel en half uur naar halte Maarten Maartenhuis te Doorn. Vanaf Amersfoort is dit mogelijk met lijn 56, 4 min. voor heel en half.

De kosten bedragen dan ook f 29.— (lakens en sloop medenemen).

Opgaven worden voor 28 maart verwacht bij H. Teunis, Albrecht Thaerlaan 72, Utrecht.

Het Bestuur der Vereniging van Gereformeerde Studenten „Franciscus Gomarus”, deelt mede, dat het thans als volgt is samengesteld:

W. P. Kruyswijk, Praeses.
Mej. A. de Vries, Ab. actis.
adres: Oranjelaan 18, Oegstgeest.
G. J. van Middelkoop, Fiscus.

KERKNIEUWS

Beroepbaar. De classis Kampen van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, gehouden op 2 maart 1961 heeft de Heer K. B. Holwerda, Vloeddijk 112, Kampen, na gehouden praeparatoir examen beroepbaar gesteld.

Beroepen te Groningen: G. Zomer te Bunschoten-Spakenburg.

Afvaardiging naar de Generale Synode. De P.S. van Overijssel-Gelderland vaardigde de volgende broeders af naar de a.s. G.S. van Assen.

Primi: ds J. C. Janse te Zutphen en ds I. de Wolff te Enschede-N. en de ouderlingen J. Jansen te Winterswijk en C. C. de Vries te Hattem.

Secundi: ds G. Visee te Kampen en ds D. Zemel te Enschede-Z. en de ouderlingen A. Kisteman te Rouveen en P. A. Nawijn te Blokzijl.

De P.S. van Nd.-Holland van 1 maart j.l. vaardigde onedrstaande broeders af naar de a.s. G.S. van Assen.

Primi: ds J. Meester van Amsterdam-Z. en ds J. P. v. d. Stoel van Amsterdam-C. en de ouderlingen H. C. J. Vermeulen van Amsterdam-C. en H. v. Veen van Nieuwer-Amstel.

Secundi: ds C. P. Plooy van Heemstede en ds A. Bos van Haarlem en de ouderlingen P. G. Knibbe van Amsterdam-Z. en T. W. Postma van Amsterdam-W.

Tertii: ouderlingen H. C. Sjakes van Amsterdam-C. en H. A. v. d. Wetering van Amsterdam-W.

De „Samenspreking”. De part.-synode van Overijssel-Gelderland heeft op 1 maart j.l. met grote meerderheid van stemmen besloten zich te stellen achter het voorstel van de kerk van Enschede-Zuid (niet samenspreken en geen aanbevelingen).

De classis Stadskanaal zond het volgende schrijven aan de Gen. Synode welke te Assen zal bijeenkomen.

„In verband met het schrijven dat de generale synode der gebonden Gereformeerde kerken. Utrecht 1959, uw vergadering zond, waarin gevraagd wordt „met de synode in een zodanig contact te willen treden, dat gericht is op hereniging van beide kerkgroepen”, verzoekt de classis Stadskanaal van 8 februari u het volgende te willen bedenken:

De Gereformeerde Kerken in Nederland hebben zich vanouds bereid verklaard, met elke op Gods Woord en de drie formulieren van enigheid gegronde vergadering te verenigen.

De classis meent evenwel rechtvaardige twijfel te moeten opperen, of u thans met een zodanig vergadering te maken hebt. Deze zelfde synode heeft immers de leer der kerk aangaande genadeverbond en doop gebonden aan een interpretatie (waaraan volgens haar niet tekort gedaan mag worden), welke aan Gods Woord en de drie formulieren van enigheid vreemd is, evenals de herziene kerkorde en de in 1944 en volgende jaren genomen tuchtmaatregelen, welke zij gehandhaafd heeft.

Daarom meent de classis, dat u aan deze uitnodiging, zoals die gesteld is (een zodanig contact, dat gericht is op de hereniging van beide kerkgemeenschappen”) niet moogt voldoen.

De classis is voorts van mening, dat zowel de ledenleden van onze als die der gebonden kerken belang hebben bij een duidelijke situatie-tekening, in 't bijzonder wat betreft het gerucht, dat „de vrijgemaakten niet willen samenspreken”.

Daarom verzoekt zij uw vergadering:

1. een duidelijk en in eenvoudig Nederlands gesteld getuigenis te doen uitgaan aan de eerstkomende generale synode der gebonden Gereformeerde kerken, waarin blijkt, dat onze kerken te allen tijde van harte bereid zijn om samen te spreken tot vereniging met elke op Gods Woord en de drie formulieren.

2. alsnog een duidelijke schriftelijke situatie-tekening te vragen van de eerstvolgende generale synode der gebonden Gereformeerde kerken inzake de punten, waarop door voorgaande generale synoden reeds eerder antwoord gevraagd, maar nog steeds niet ontvangen is.

3. zolang aan het onder 2 gevraagde niet is voldaan, niet in te gaan op het verzoek van de generale synode van Utrecht 1959, om „samen te spreken tot hereniging en evenmin de beide afgevaardigden te ontvangen, die door haar zouden worden aangewezen om dit verzoek persoonlijk te mogen overbrengen en aanbevelen”.

De classis-Drachten besprak een schrijven van de kerk van Duurswoude, om de a.s. gen. synode van Assen te verzoeken, in antwoord op het bekende verzoek van de gen. syn. der gebonden kerken om samenspreking, uitdrukking te geven aan de begeerte dat de wederzijdse synodes tot samenspreking komen om aan een hereniging op kerkelijke wijze zijn beslag te geven zodra door de synode der gebonden kerken een basis voor hereniging is gelegd. Deze basis is niet gegeven door de synode van 1959; daarom geve de synode van Assen duidelijk aan, aan welke voorwaarden moet worden voldaan, opdat een desbetreffend verzoek met blijdschap kan worden ingewilligd. Geamendeerd, met algemene stemmen aangenomen. Zal naar de P.S. van Friesland worden doorgezonden om adhaesie.

De kerk van Houwerzijl betuigde instemming met het voorstel van Enschede-Zuid.

Adressen. Middelburg, contact-adres militair-en: J. Wolf, Lijsterbeslaan 5, Middelburg.

Het Bestuur van de Vereniging tot het verlenen van materiële steun aan de Geref. Kerken van Oost-Sumba (p/a Ds Tanahomba) verzoekt ons het volgende bericht op te nemen:

SUMBA

De door onze Vereniging ontvangen gelden bedroegen per 15 febr. 1961 (tussen haakjes vindt U de vorige stand - 6 dec. 1960):

van 60 kerken ontvangen f	7485,79	(f 5767,51)
aan giften van kerkleden „	2822,51	(„ 2711,12)
aan contributies van onze leden	6296,30	(„ 5563,80)
	<u>f 16604,60</u>	<u>(f 14042,43)</u>

Wij danken de broeders en zusters, die de Sumbanese Kerken hebben willen steunen en doen een beroep op aller medewerking.

Giften worden gaarne verwacht op postrekening Nr 216.656 Rotterdam van onze Vereniging.

Dr C. M. E. VAN SCHELVEN, Voorz.
G. J. ITJESHORST,
Laan van Nieuw Oost Indië 195,
's-Gravenhage, Secr.
W. J. SIES, Penningm.

Naar een Eigen Tehuis....

met verrassingen!

Elke gift, welke wij ontvangen is op zichzelf reeds een verrassing. Zonder dan al de andere gevers en geefsters ook maar iets tekort te doen, willen wij toch enkele daarvan even voor het voetlicht brengen.

Iemand stuurde ons f 10,— met vermelding: „Tegel voor het pad naar het eigen tehuis”. Daar één tegel nog geen pad vormt zeggen wij: „Wie kopen de andere tegels?”

Van een vrouwenvereniging ontvingen wij de helft van de opbrengst van een collecte, gehouden tijdens het jaarfeest van deze vereniging.

Ook de jeugdverenigingen lieten weer van zich horen. Voor hen vormde eveneens de jaarvergadering de gelegenheid een collecte te houden. Gaarne zien wij het resultaat van andere verenigingen tegemoet.

Een zuster vertelde ons, dat zij bezig was met het organiseren van een actie, waarvan de opbrengst bestemd zal zijn voor de inrichting van het tehuis. Wij wensen haar veel succes toe en hopen met haar dat men in andere plaatsen tot eenzelfde initiatief mag komen.

De jongsten onder ons ontbraken evenmin. Verschillende van de ouders, die van ons een felicitatie ontvingen in verband met de geboorte van een zoon of dochter, gaven van hun dankbaarheid uiting door het overmaken van een gift.

Onze gelukwensen gaan ook naar hen, die een huwelijksfeest mogen vieren. Zij blijven niet

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging

„Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de

Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet, Antilopelaan 2,
Geldrop, post Eindhoven

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

onbeantwoord. Het gouden echtpaar onder hen heeft ons met hun gift zeer verblijd.

Wanneer alle gelukkige vaders en moeders aan het door ons aan hen gerichte verzoek voldoen, kan het een stroom van verrassingen worden.

Onder de giften welke binnenkwamen van particulieren was er één groot f 1.000,— en één van f 250,—. Deze laatste gift ontvingen wij door tussenkomst van de penningmeester van een kerk. Wij zijn er van overtuigd dat alle penningmeesters gaarne op eenzelfde wijze willen medewerken.

Nu naar de wintersport! Bracht deze winter in de lage landen geen sneeuw, de Gereformeerde Reisvereniging trok met een aantal broeders en zusters naar de besneeuwde bergen. Evenals tijdens de zomerreizen werd ook nu weer een collecte gehouden, welke f 97,25 opricht.

Met belangstelling zien wij weer uit naar de verrassingen van de komende veertien dagen.

Tot 1 maart werd in totaal ontvangen:

van kerken	f 41.037,31
van particulieren	„ 7.378,30
Totaal	<u>f 48.415,61</u>

Bijdragen kunnen worden overgemaakt op postrekening nr 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, C. v. Maasdijkstr. 17, Utrecht.

VAKANTIE IN MOOI DRENTE

Te huur, vlak bij Paterswolde-meer: deel van Landhuis, douche, W.C. Max. 4 pers.

Dam. Waterborg & Oranje, Meerkoetlaan 25, Paterswolde. - Tel. 05907/1510 b.g.g. 05900/23800

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. j. Studenten abonnement f 6.- per jaar.

Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.